

7. Особливості відповідальності за зобов'язаннями. У більшості зарубіжних країн на державні підприємства поширюється загальне законодавство про банкрутство. В Україні 19 січня 2013 року набрала чинності нова редакція Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», яка була прийнята Верховною Радою України 22 грудня 2011 року. Нова редакція Закону закріплює низку новел, частина з яких стосується особливостей банкрутства державних унітарних підприємств, а також господарських товариств, у статутному капіталі яких є певна частка державної власності. Однією з найістотніших особливостей нової редакції Закону стало скасування відповідно до пп. 9 п. 7 розділу X Закону мораторію на примусову реалізацію майна державних підприємств, який встановлювався абз. 3 ст. 2 Закону України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна» від 29 листопада 2001 р. Цей мораторій, що існував з початку 2002 року, унеможлиблював визнання банкрутом, відкриття ліквідаційної процедури і примусову реалізацію майна державних підприємств та господарських товариств, у статутних капіталах яких частка держави становить не менше 25 відсотків.

Вважаємо, що визначення державного підприємства можна дати на підставі перших трьох досліджених ознак як таких, що є інваріантними: *державне підприємство* – це унітарне підприємство, що діє на основі державної власності, а також корпоративне підприємство, державна частка у статутному капіталі якого забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність цього підприємства, що має спеціальну правосуб'єктність, зміст якої визначається публічними інтересами. Решта ознак мають важливе значення для дослідження правового становища державних підприємств, однак не повинні включатися до їх визначення, оскільки вони є похідними від факту визнання підприємства державним.

О. В. Донець,

асистент кафедри екологічного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук

ПРАВОВА ОХОРОНА ОСОБЛИВО ОХОРОНЮВАНИХ ПРИРОДНИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ

Правова охорона особливо охоронюваних природних територій (Далі – ООПТ) є важливою системою державних і суспільних заходів, спрямованих на збереження біорізноманіття, ендемічних, рідких та зникаючих видів тваринного

й рослинного світу, а також розвиток екологічного виховання та наукових досліджень.

В Україні створення природних територій, які перебувають під особливою охороною починається з XIV – XV ст., коли на окремих ділянках вводилась повна або часткова заборона на вирубку лісів, полювання, ловлю риби. Такі території були відомі ще в історії Київської Русі. Їх охорона забезпечувалась, в першу чергу, царськими указами. Зокрема, Указ Петра I щодо охорони «корабельних гаїв», Указ Єкатерини II стосовно охорони заказних гаїв. Охороні таких територій та об'єктів, на той час, також сприяла діяльність окремих монастирів, які оголошували заповідними окремі ділянки лісу з їх тваринним світом (заповідні ліси Троїце-Сергіївської лаври, острів Валаам). Із часом, під впливом інтенсивного освоєння та використання природних ресурсів, розвитком науки та техніки, відбувається активізація природоохоронного руху, поступово формується екологічна свідомість. На теренах України в другій половині XIX сторіччя отримує поширення ідея, щодо необхідності збереження природних екосистем та взаємозв'язку з ними. Так, у 1889 році в районі Асканія-Нова утворюються заповідні території, у вигляді відносно незайманого цілиного степу, які отримали в 1919 році статус «народного заповідного парку», а в 1921 році державного степового заповідника (площа якого 12 000 гектарів).

За кордоном в кінці 19 століття отримала поширення концепція виділення природних територій «для користування і на радість народу на всі часи в якості загальнонаціональних парків». У 1872 році в США організовані Єллоустонський, потім Йосемітський національні парки.

У законодавстві України 1920 років також отримала розвиток тенденція до поширення заповідної справи. Заповідники стали національним надбанням, а їх призначення охоплювали виключно наукові і науково-технічні завдання держави. Але в післявоєнні роки, у період проведення «реформ», чисельність заповідників значно скоротилась, були зруйновані системи управління та наукового забезпечення їх діяльності. На початку 50-х років у Радянському Союзі зі 128 заповідників, що займали площу більш ніж 12,5 млн. га, залишилось лише 40 – на площі 1,5 млн. га.

Чинне законодавство України встановлює правові засади особливої охорони природних територій, що мають велику екологічну цінність як унікальні та типові природні комплекси, для збереження сприятливої екологічної обстановки, попередження та стабілізації негативних природних процесів і явищ (ст. 60 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року, № 1264–ХІІ (Далі – Закон).

В доктрині екологічного права існує думка, що ООПТ представляють собою основний «запас» екологічно цінних природних об'єктів України, а до їх складу включаються рідкісні або зникаючі представники флори і фауни, що не зустріча-

ються в інших кінцях планети. Самі ж території представляють собою неповторне поєднання різноманітних природних об'єктів, що виникло і існує в природних або штучних умовах. Забезпечення охорони таких територій є найважливішим обов'язком держави, в межах якої вони розташовуються. За даними Дж. Рауні, на 1992 рік у світі під охороною різного виду знаходиться приблизно 5% площі суходолу. Із ХХ ст. передбачалося довести цю величину до 10-12%, тобто подвоїти, що не зроблено і понині. Вирішення такої задачі потребує вилучення з використання частини земель сільськогосподарського та лісового фонду. Окрім того, перед світовою спільнотою існує нагальна потреба у розроблені єдиного підходу до розуміння ООПТ, їх класифікації. Прикладом безсистемності у трактуванні їх сутності можна навести відповідне законодавство Канади, Великобританії та інших країн світу. Так у Канаді під національним парком розуміють територію, що достатньо велика для підтримання цілих екосистем, там заборонено рух будь-яких видів транспорту і зони повністю закриті для відвідувачів. У Великобританії національні парки визначаються як ландшафти, що охороняються і виділяються своєю красою, призначений для охорони об'єктів природи або історичних архітектурних пам'яток. Він вільний для відвідування населенням і частково використовується для сільськогосподарських потреб.

Єдиним що об'єднує різні підходи до розуміння сутності ООПТ в світі є певна спрямованість таких територій охороняти відповідні екосистеми, включаючи всі їх живі компоненти. Таким чином стає зрозумілим актуальність дослідження теоретичних питань пов'язаних із змістом, класифікацією та охороною відповідних територій.

Чине законодавство України не містить визначення такої дефініції як особливо охоронювані природні території, про що вже неодноразово наголошувалося в доктрині права. Окрім того, в законодавстві нашої держави відсутній спеціальний нормативно-правовий акт, спрямований на правове регулювання використання та охорони ООПТ, на відміну, наприклад, від російського. Де, правовим засадам поводження з такими територіями присвячено Федеральний закон «Про особливо охоронювані природні території» від 14 березня 1995 року, № 33-ФЗ, а також ст. 94 «Поняття і склад земель особливо охоронюваних територій» гл. XVII «Землі особливо охоронюваних територій та їх об'єктів» Земельного кодексу РФ: Федеральний закон від 25 жовтня 2001 року, № 136-ФЗ.

Правові засади використання та охорони ООПТ містяться в законах України «Про природно-заповідний фонд України» від 16.02.1992 р., № 2456-ХІІ, «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки» від 21.09.2000, № 1989-ІІІ, «Про екологічну мережу України» від 24.06.2004 р., № 1864-ІV, «Про курорти» від 05.10.2000 р., № 2026-ІІІ, указами Президента України «Про заходи щодо подальшого розвитку природно-заповідного фонду» від 23.05.2005, № 838/2005, «Про невідкладні заходи щодо

забезпечення додержання законодавства в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України» та іншими нормативно-правовими актами.

В межах території України ООПТ утворюють єдину територіальну систему і включають території та об'єкти природно-заповідного фонду, курортні та лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, полезахисні та інші типи територій та об'єктів, що визначаються законодавством України. До природних територій та об'єктів природно-заповідного фонду України належать: природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища. Погоджуючись з думкою О. М. Ткаченко, потрібно відмітити, що кожна із зазначених територій має свої певні особливості, обумовлені їх природними властивостями, які впливають на мету й порядок їх використання і охорони. У той же час усі зазначені території та об'єкти у своїй сукупності становлять природно-заповідний фонд України, правовий режим якого ґрунтується на єдиних правових принципах та засадах щодо використання, збереження, охорони та розвитку біологічного та ландшафтного різноманіття.

ООПТ підлягають особливій охороні, порядок здійснення якої визначається окремим Положенням щодо кожної з таких територій, яке відповідно до Закону «Про природно-заповідний фонд України» та законодавства України про охорону пам'яток історії та культури затверджується центральним органом виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища (Міністерством екології та природних ресурсів України) та центральним органом виконавчої влади в галузі культури (Міністерством культури України). Окрім того, на відповідних землях (землях природно-заповідного фонду, іншого природоохоронного або історико-культурного призначення) законодавством забороняється будь-яка діяльність, яка негативно впливає або може негативно впливати на стан ООПТ, призводить до зниження їх якісних чи кількісних показників, до руйнування природних систем чи перешкоджає їх використанню за цільовим призначенням. Також встановлюються охоронні зони навколо відповідних територій, розміри яких визначаються відповідно до типу територій, цільового призначення тощо.

Збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду забезпечується рядом заходів, передбачених ст. 8 ЗУ «Про природно-заповідний фонд України». А саме: встановленням заповідного режиму; організацією систематичних спостережень за станом заповідних природних комплексів; проведенням комплексних досліджень з метою розробки наукових основ їх збереження та ефективного використання; додержанням вимог щодо охорони зазначених територій під час здійснення господарської, управлінської та іншої діяльності, розробки проектної та проектно-планувальної документації, землевпорядкування, лісовпорядкування, проведення екологічних експертиз; встановлення підвищеної відповідальності у разі порушення діючого режиму використання та охоро-

ни природно-заповідного фонду; проведення широкого міжнародного співробітництва у цій сфері.

Майже кожен із зазначених заходів забезпечення збереження відповідних територій має свої недоліки, суперечності чи недостатність в аспекті правового регулювання. Законодавство, яке регулює відносини у сфері встановлення та підтримання режиму охорони ООПТ, має відповідати цілям збереження територій. Норми різних галузей законодавства повинні бути узгоджені між собою і підпорядковані загальним концептуальним підходам до здійснення особливої охорони. Ці ж положення в рівній мірі відносяться і до норм земельного права. вимоги дотримання режиму території є домінуючими і повинні лежати в основі як земельно-правового регулювання, так і регулювання використання інших природних об'єктів у межах території (з цього слід виходити насамперед при визначенні режиму ділянок лісового фонду, водних об'єктів, ділянок надр, тобто об'єктів, міцно пов'язаних із землею). Тому, норми ЗК України та інші акти земельного законодавства, пов'язані з регулюванням використання земель ООПТ мають враховувати вимоги дотримання режиму природної території.

М. М. Кузьміна,

асистент кафедри господарського права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, кандидат юри-
дичних наук

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Сьогодні в Україні чинною є Енергетична стратегія на період до 2030 року, прийнята у 2006 році. Міністерство енергетики та вугільної промисловості оприлюднило проект оновленої Енергетичної стратегії України на період до 2030 року. Документ містить надто маленькі показники перспективного розвитку відновлювальної енергетики. Так до 2020 року частка електроенергії із відновлювальних джерел у загальному обсязі виробництва повинна зрости до 1,7%, а до 2030 року – лише до 4,6%. Тобто, додатковий попит на електроенергію повинен покриватися за рахунок інтенсивного розвитку атомної енергетики та теплових електростанцій, які працюють на вугіллі, газі та іншому викопному паливі, вважають в міністерстві. Такі положення є неприйнятними, адже Україна, відповідно до своїх зобов'язань в Енергетичному співтоваристві, повинна до 2020 року збільшити частку електроенергії із відновлювальних джерел енер-